

Minä kuluttajana

Kulutus

Luka seuraa sosiaalisessa mediassa suosittua vaikuttajaa, joka on juuri tehnyt uuden postauksen. Vaikuttajalla on siinä päällään uusi paita, joka Lukan on pakko saada. Vaikuttaja on kertonut postauksessa, mistä paita on. Luka haluaa lähteä ostamaan paidan. Hän kuitenkin yhtäkkiä muistaa, että lukiossa juuri hetki sitten puhuttiin pikamuotiteollisuudesta ja sen ongelmista eettisyyden ja ekologisuuden kannalta. Luka yrittää etsiä netistä tietoa kyseisen paidan alkuperästä. Hän huomaa, että paita kuuluu vaateketjun vastuullisena mainostettuun mallistoon. Luka selvittää asiaa tarkemmin ja epäilee, onko paidan tuotanto kuitenkaan ollut niin kestävä.

Vaateketjun mallisto antaa ymmärtää, että siinä on tehty paljonkin vastuullisuuden eteen. Todellisuudessa kyse on kuitenkin siitä, että vaatteiden jossain raaka-aineissa on esimerkiksi käytetty hieman vähemmän myrkyllisiä aineita. Muuten vaate on kuitenkin lähes samanlainen kuin muut mallistossa olevat vaatteet. Luka päättää, ettei ostakaan tuotetta.

Pohdi lopuksi seuraavia kysymyksiä:

- Mitä ajatuksia sinulle tuli tarinasta?
- Oletko koskaan yrittänyt selvittää vaatteiden alkuperää ja tuotannon taustoja? Mitä olet saanut selville?
- Onko joku sosiaalisen median vaikuttaja joskus vaikuttanut kulutustottumuksiisi? Millä tavoin?

Aloitus

Kulutus on paljon läsnä arjessamme. Voimme kuluttaa päivittäin monia tuotteita, palveluita ja energiaa. Voimme päivän aikana käyttää esimerkiksi sähköä, ruokaa, vaatteita, joukkoliikennettä ja elektroniikkaa. Kaikki kulutus ei ole näkyvää, vaan myös esimerkiksi palveluiden käyttämisen tai bussissa matkustamisen taustalla on tapahtunut erilaisia prosesseja.

Myös mainonta ja kaupallisuus tulevat nykyään vastaan monin tavoin arjessa. Kulutusta ja mainontaa sisältyy yhä enemmän myös sosiaaliseen mediaan ja muihin verkon sisältöihin.

Kestävät tuotanto- ja kulutustavat ovat keskeisiä kestävä tulevaisuuden kannalta. Kulutukseen liittyvät valinnat voivat edistää kestävä tulevaisuutta tai hidastaa sitä. Voit vaikuttaa siihen omilla kulutusvalinnoillasi sekä vaikuttamalla kestävämmän ja vastuullisemman kulutuksen puolesta. Myös omaa mainosten lukutaitoa ja kykyä arvioida tuotteiden vastuullisuutta voi harjoitella.

Minä kuluttajana -osiossa syvennytään kulutuksen ja kestävä tulevaisuuden teemoihin. Voit tutustua aiheisiin numerojärjestyksessä. Osion aiheita ovat

- **kulutus ja kestävä tulevaisuus**
- **tuotannon matka**
- **kuluttajavaikuttaminen**

- erilaiset tuotteille myönnettävät sertifikaatit
- sosiaalinen media, kulutus ja mainonta
- tuotteiden käyttöiän pidentäminen
- vinkit aineettomien lahjojen valintaan

Lähteet:

[Eetti.fi, vastuullinen kuluttaminen](#)

[Toivoa ja toimintaa, Muuta maailmaa vaikuttamalla kuluttajana ja skarppina kansalaisena](#)

[Suomen YK-liitto, Vastuullista kuluttamista tavoite 12: Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys](#)

Kulutukseen liittyviä käsitteitä

Voit tutustua ensin muutamiin kulutukseen liittyviin käsitteisiin, jotka käydään läpi tässä osiossa.

Ylikulutuspäivä

Global Footprint Networkin laskema vuosittainen ylikulutuspäivä, jolloin ihmiskunnan luonnonvarojen kulutus ylittää sen määrän, jonka luonnonvarat pystyvät uusiutumaan vuodessa. Ylikulutuspäivä lasketaan maailman luonnonvarojen tilasta ja kulutuksesta kerättyjen tietojen pohjalta.

Ekologinen jalanjälki

Kuvaa kulutuksen kestävyyttä. Ekologinen jalanjälki kertoo hehtaareissa, miten suuri maa- ja vesialue tarvitaan ihmisen tai ihmisryhmän kuluttaman ravinnon, materiaalien ja energian tuottamiseen sekä jätteiden käsittelyyn. Maa-alaa kuvataan myös maapalloissa esimerkiksi eri valtioiden havainnollistavan vertailun vuoksi.

Vesijalanjälki

Vesijalanjäljellä voidaan laskea yksilöiden, yritysten, tuotteiden, kaupunkien tai valtioiden käyttämää veden määrää koko elinkaaren aikana.

Tuotteen elinkaari

Tuotteen elinkaarella tarkoitetaan kaikkia tuotteen tuotannon vaiheita. Elinkaaren eri vaiheita tutkimalla voidaan arvioida tuotteen ympäristövaikutuksia.

Lähteet

[Footprint network, Earth Overshoot Day](#)

[Peda.net, Kulutus, ympäristö ja etiikka](#)

Brander, N., Hiekka, S., Paarlahti, A., Ruth, C. ja Ruth, O. 2021. Manner 1: Maailma muutoksessa. Helsinki: Otava.

Miten kulutus liittyy kestävään tulevaisuuteen?

Tutustutaan seuraavaksi siihen, millä tavoin kulutus liittyy kestävään tulevaisuuteen ja mitä vastuullinen kulutus tarkoittaa.

Kaikki kulutus, oli se sitten vaatteita, elektroniikkaa tai energiaa, kietoutuu laajaksi verkostoksi. Kulutukseen liittyvät niin valtiot, yritykset, työntekijät kuin kuluttajat. Globaali kauppa tuo ihmisille eri puolilla maailmaa myös elantoa ja hyvinvointia, mutta globaaliin kulutukseen liittyy useita ongelmia niin ympäristön kuin ihmisten kannalta.

Ekologinen kestävyys ja kulutus

Ekologisen kestävyden kannalta ongelmat liittyvät myös ylikulutukseen. Ylikulutuksella tarkoitetaan kuluttamista, joka ylittää sen, mikä on maapallon rajoissa kestävä. Ylikulutus ylittää maapallon rajat ja kiihdyttää ilmastonmuutosta ja luontokatoa. Maapallon kantokyvyllä on rajat ihmisille ja muille eliölajeille. Maailman ylikulutus vaikuttaa usein luonnonvaroihin ja biodiversiteetin heikkenemiseen myös muilla alueilla kuin siellä, missä väestön kulutustottumukset aiheuttavat ylikulutusta.

Global Footprint Network laskee vuosittain ylikulutuspäivän maailman luonnonvarojen tilasta ja kulutuksesta keräämiensä tietojen pohjalta. **Ylikulutuspäivä** on päivä, jolloin maapallon luonnonvaroja on käytetty vuoden aikana niin paljon, että ne eivät enää pysty uusiutumaan. Loppuvuosi ylikulutuspäivän jälkeen luonnonvaroja kulutetaan ikään kuin velaksi. Osa maailman ihmisistä kuluttaa paljon vähemmän maapallon resursseja, kun taas toisilla maapallon kantokyvyn vaarantuminen on ongelma.

Ekologisen kestävyden kannalta kulutuksen ongelmat voivat liittyä myös muun muassa

- ympäristölle haitallisiin tuotantotapoihin
- tuotteiden elinkaaren kestävyteen ja tuotteen kierrätettävyyteen
- mikromuovin pääsyyn ympäristöön.

Mikromuovi aiheuttaa ympäristöongelmia etenkin vesistöihin kertyessään. Mikromuoviksi kutsutaan muovihiukkasia, jotka ovat alle viiden millimetrin kokoisia halkaisijaltaan. Muovia käytetään nykyään melkein kaikkialla esimerkiksi pakkausmateriaaleissa ja tuotteiden valmistuksessa. Mikromuovia voi päätyä vesistöihin myös kotitalouksista, esimerkiksi muovista sisältävien tekstiilien pesusta. Myös luontoon joutuneet muoviroskat voivat hiljalleen hajota pieneksi mikromuoviksi.

Mikromuovien seurauksia ympäristössä on vasta alettu ymmärtää enemmän. Mikromuovia voi päätyä pienten vesieläinten elimistöön, tai ne voivat vaikeuttaa esimerkiksi simpukoiden ja kotiloiden lisääntymistä. Kaikella tällä on vaikutuksia ravintoketjuihin. Mikromuovia on löydetty vedestä ja myös elintarvikkeista, kuten simpukoista ja ostereista, ruokasuolasta, hunajasta ja sokerista.

Ekologinen jalanjälki ja vesijalanjälki

Kulutuksen kestävyttä voidaan kuvata esimerkiksi **ekologisen jalanjäljen** avulla. Ekologinen jalanjälki kuvaa hehtaareissa maa- ja vesialueen pinta-alaa, joka tarvitaan ihmisen tai ihmisryhmän kuluttamien materiaalien ja energian tuottamiseen ja jätteiden käsittelyyn. Usein käytetään havainnollistamisen vuoksi myös koko maapallon kokoa. Lähivuosien kulutuksella tarvitsemme globaalisti noin 1,7 maapalloa. Suomalaisten tämän hetkiseen kulutuksen määrään tarvittaisiin yli kolme maapalloa.

Ekologisen jalanjäljen lisäksi voidaan laskea esimerkiksi kulutuksen **vesijalanjälki**. **Vesijalanjäljellä** kuvataan vedenkulutuksen määrää koko tuotteen elinkaaren aikana. Suurin osa vesijalanjäljestä koostuu ns. **piilovedestä**, joka ei näy suoraan kuluttajalle, mutta sitä kuluu tuotteen kasvatuksessa, tuotannossa ja jalostuksessa. Esimerkiksi puuvillan tuotannossa vettä kuluu 10 000 litraa puuvillakiloa kohden. Puuvillasta tehdään muun muassa t-paitoja ja farkkuja.

Sosiaalinen kestävyys ja kulutus

Sosiaalisen kestävyuden kannalta kulutuksen ongelmat liittyvät eri puolilla maailmaa ihmisoikeuksien toteutumiseen ja hyvinvointiin. Kulutusvalinnoillamme on vaikutusta lähelle ja kauas. Globaaliin kulutukseen voi liittyä muun muassa seuraavia sosiaalisia ongelmia:

- **Vedenkulutus ja kuivuus**

Tuotteiden valmistus on esimerkiksi voinut kuluttaa paljon vettä, ja veden riittävyys on kestävänsä tulevaisuuden kannalta tärkeää. Joillain alueilla puhdasta vettä ei ole tarpeeksi, ja ilmastonmuutos lisää entisestään kuivuutta alueilla, joissa siitä kärsitään jo nyt.

- **Työntekijöiden heikko taloudellinen asema**

Työntekijöiden palkat voivat olla huonot ja elämiseen riittämättömät. Esimerkiksi monissa vaatetuotantomaissa viljelijöiden ja tehdastyöläisten mahdollisuudet järjestäytyä ja vaatia parempia palkkoja ja työoloja puuttuvat tai ovat rajoitettuja.

Osa monikansallisista yrityksistä laiminlyö ihmisoikeuksia usein kehittyvissä valtioissa. Myös maailmankaupan rakenteet ylläpitävät kaupan epäreilua ja köyhyyttä. Kaupankäynnin epäreilua globaalisti ei ole vain nykyajan asia, vaan siihen vaikuttaa historia. Globaaliin eriarvoisuuteen on vaikuttanut siirtomaavalta eli **kolonialismi**.

- **Vaaralliset työolot**

Tuotteiden tuotannossa työolot voivat olla vaarallisia työntekijöille. Esimerkiksi puuvillan viljelyssä käytetään torjunta-aineita ja kankaiden värjämisessä erilaisia kemikaaleja. Työntekijöillä ei ole aina riittäviä suojavarusteita työntekoon. Esimerkiksi tehtaissa voi olla myös muita työoloja vaarantavia tekijöitä.

Lähteet:

[Toivoa ja toimintaa, Muuta maailmaa vaikuttamalla kuluttajana ja skarppina kansalaisena](#)

[Joutsenmerkki.fi, mikromuovit](#)

[Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, mikromuovit](#)

Yritysvastuu

Kestävänsä tulevaisuuden näkökulmasta yrityksiltä odotetaan myös vastuuta toiminnan vaikutuksista ympäristöön, yhteiskuntaan ja ihmisiin. Yritysvastuulla tarkoitetaan sitä, että yritys tunnistaa toimintansa negatiivisia vaikutuksia ja pyrkii minimoimaan niitä. Yritysten vastuullisuutta voidaan tarkastella **ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen** vastuullisuuden kautta.

Ekologinen vastuullisuus tarkoittaa luonnonvarojen vastuullista kulutusta ja tuotannosta aiheutuvien päästöjen ja haittojen minimoimista.

Sosiaalinen vastuullisuus tarkoittaa yrityksen vastuuta minimoida toimintansa negatiiviset vaikutukset ihmisryhmiin ja yhteisöihin läpi koko ketjun

Taloudellinen vastuullisuus tarkoittaa sitä, että yritys ei välttele veroja ja huolehtii toiminnan pitkäaikaisesta kannattavuudesta. Hyvä hallinto ja talous auttavat yritystä huolehtimaan myös sosiaalisesta ja ekologisesta yritysvastuusta.

Lähteet:

[Eetti.fi, yritysvastuuopas \(PDF\)](#)

Voimme vaikuttaa

Voimme kuitenkin vaikuttaa siihen, että kulutus olisi kestävämpää ja vastuullisempaa. Esimerkiksi YK:n Agenda 2030 -tavoiteohjelman kestävä kehityksen tavoitteissa **vastuullisella kulutuksella** tarkoitetaan kulutus- ja tuotantotapojen kestävyysvarmistamista. Yritykset voivat vaikuttaa siihen, miten

- vastuullista raaka-aineiden ja tuotteiden valmistus on
- miten tuotteiden kestävyys ja kierrätettävyys toteutuvat
- millaiset ovat työntekijöiden työolot.

Kansalaisena voit puolestaan vaikuttaa omien valintojesi lisäksi myös laajemmin yritysten toimintaan, sillä kuluttajien valinnat ja palautteet muuttavat ja ohjaavat yritysten toimintaa.

Lähteet:

[Toivoa ja toimintaa, Muuta maailmaa vaikuttamalla kuluttajana ja skarppina kansalaisena WWF, ylikulutus](#)

[Suomen YK-liitto, Vastuullista kuluttamista tavoite 12: Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys](#)

[Peda.net, Kulutus, ympäristö ja etiikka](#)

[Footprint network, Earth Overshoot Day](#)

[Yritysvastuu: Eettisen kaupan puolesta ry. 2020. Yritysvastuuopas \(PDF\)](#)

[Puu villan polut, tuotannon matka: Eettisen kaupan puolesta ry. 2018 \(PDF\)](#)

[Kulutuksen globaalit vaikutukset: Eettisen kaupan puolesta ry. 2018. Globaalin kuluttajan oppikirja \(PDF\).](#)

Aaltonen, A., Kujansuu, E., Merilä, J., Seppälä, J., Suontausta, T. ja Tuominen, P. 2021.

Biomi: Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin. Helsinki: Otava.

Brander, N., Hiekka, S., Paarlahti, A., Ruth, C. ja Ruth, O. 2021. Manner 1: Maailma muutoksessa. Helsinki: Otava.

(numero 2) Kestävä tulevaisuus ja tuotteiden tuotannon tarina

Nykyään voi olla vaikeaa hahmottaa erilaisia vaiheita, joita eri tuotteisiin on liittynyt ennen kuin ne päätyvät kaupan hyllyille. Erilaiset tuotteet ovat voineet kulkea pitkän matkan tuotannon eri vaiheista jakeluun. Arkisen tuotteen tuotannon eri vaiheet ovat voineet tapahtua eri puolilla maailmaa ja sisältää monia vaiheita, joissa toimintaa voisi kehittää kestävämmäksi.

Tuotteen **elinkaarella** tarkoitetaan näitä kaikkia tuotteen tuotannon vaiheita. Esimerkiksi tuotteen ympäristövaikutuksia voidaan hahmottaa tutkimalla elinkaaren kaikkia vaiheita. Vaiheisiin kuuluvat

- raaka-aineiden hankinta, jalostus ja kuljetus
- eri osien valmistus ja kuljetus
- tuotteen valmistus ja kuljetus
- kauppa ja kulutus
- tuotteen käyttö
- jätteen käsittely.

Jos näitä vaiheita hahmottaa paremmin, voi ymmärtää paremmin myös sitä, miten voi itse vaikuttaa kuluttajana kestävämmän tuotannon edistämisen puolesta.

Tutustutaan nyt esimerkin avulla yhden arkisen tuotteen matkaan eli farkkuihin.

1. Farkut suunnitellaan ja farkkuja mainostetaan eri puolilla maailmaa.
2. Viljelijät kasvattavat pelloilla kuitukasveja, kuten puuvillaa, josta farkut tehdään. Puuvilla voidaan kasvattaa esimerkiksi
  - Pohjois-Amerikassa
  - Länsi-Afrikassa
  - Keski-Aasiassa.
3. Puuvillan kukat kerätään, punnitaan, puhdistetaan ja myydään käsin ja koneilla.
4. Puuvillaa kuljetetaan esimerkiksi Pakistaniin ja Intiaan. Siellä puuvillasta kehrätään lankoja, joista kudotaan kankaita, ja niitä voidaan värjätä.
5. Sen jälkeen kankaista ommellaan farkkuja esimerkiksi Kiinassa ja Bangladeshissa. Vaatteet ommellaan tehtaissa, viimeistellään ja pakataan.
6. Valmiit tuotteet kuljetetaan rekoilla, laivoilla ja lentokoneilla mantereelta toiselle myytäväksi.
7. Farkut päätyvät myytäväksi Suomeen, jossa kuluttaja ostaa ne.

Farkkujen tuotantoon liittyy erilaisia ongelmia tuotannon eri vaiheissa. Ongelmia voivat olla esimerkiksi seuraavat asiat:

- Puuvillan viljely ja tehtaiden toiminta kuluttavat luonnonvaroja, kemikaaleja, ja sähköä. Osa kemikaaleista voi olla myrkyllisiä ympäristölle ja ihmisille.
- Tehtaiden koneet, tuotteiden kuljetus ja kauppa vievät myös energiaa.
- Farkkuja ei huolleta ja kierrätetä hyvin, joten lopussa voi syntyä paljon tekstiilijätettä.

Lähde: [Toivoa ja toimintaa, Muuta maailmaa vaikuttamalla kuluttajana ja skarpina kansalaisena](#)

Tuotteen matka jatkuu tuotantopolun, mainonnan ja kuluttajan ostopäätöksen jälkeen kuluttajan käyttöön. Lopuksi matka jatkuu tuotteen kierrätyksessä käyttöiän tullessa päätökseen. Tähän voit tutustua enemmän osion kohdassa **Tuotteen käyttö, huolto ja kierrätys**.

Lähteet:

[Toivoa ja toimintaa, Muuta maailmaa vaikuttamalla kuluttajana ja skarppina kansalaisena](#)

[Peda.net, Kulutus, ympäristö ja etiikka](#)

Brander, N., Hiekka, S., Paarlahti, A., Ruth, C. ja Ruth, O. 2021. Manner 1: Maailma muutoksessa. Helsinki: Otava.

[Puu villan polut, tuotannon matka: Eettisen kaupan puolesta ry. 2018. Puu villan polut \(PDF\).](#)

[Kulutuksen globaalit vaikutukset: Eettisen kaupan puolesta ry. 2018. Globaalin kuluttajan oppikirja \(PDF\).](#)

Voimme vaikuttaa kuluttajakansalaisina

Kestävän tulevaisuuden kannalta on siis tärkeää ymmärtää kulutuksen vaikutuksia ja muuttaa kulutustapoja. Yksilön kulutusvalinnoilla on merkitystä, mutta kulutuksen vastuullisuus ei ole yksittäisten ihmisten vastuulla. Kulutusvalinnoilla ja kuluttajavaikuttamisella on kuitenkin mahdollista yhdessä vaikuttaa yritysten ja politiikan suuntaan kohti kestävämpää kulutusta. Voimme vaikuttaa omien kulutustottumustemme lisäksi myös **kuluttaja-kansalaisina**, millä tarkoitetaan aktiivisena kansalaisena toimimista kulutukseen liittyvissä asioissa passiivisen kuluttamisen sijaan.

Voit kuluttaja-kansalaisena esimerkiksi

- lähettää palautetta ja vaatia yrityksiltä vastuullisempia, ekologisempia ja näkyvämpiä tuotantoprosesseja
- vaikuttaa esimerkiksi lukion tai kunnan hankintojen kestävyys puolesta
- keskustella ja nostaa esiin vastuullisen kulutuksen teemoja.

Alla on kymmenen käytännön vinkkiä, miten voit vaikuttaa aktiivisena kuluttaja-kansalaisena kestävä tulevaisuuden puolesta.

Kymmenen vinkkiä arjen kuluttajavaikuttamiseen

1. Kuluta vähemmän.
2. Vertaile ja valitse huolellisemmin vastuullisia ja itsellesi sopivia tuotteita.
3. Suosi käytettyä tai lainaa.
4. Jaa tietoa ja keskustele kestävästä kulutuksesta kotona, koulussa ja vapaa-ajalla.
5. Reagoi tai jaa somessa kestävään kulutukseen liittyvää tietoa.
6. Jätä palautetta yrityksille.
7. Kysy yrityksiltä tuotteiden alkuperästä tai vastuullisuudesta.
8. Osallistu vastuulliseen kulutukseen liittyviin kampanjoihin tai mielenilmauksiin.
9. Vaikuta taiteen keinoin teemoihin.

10. Kannusta kunnassasi, lukiossasi tai harrastusryhmässäsi kestävämpien valintojen ja hankintojen tekemiseen.

Lähteet:

- [Eetti.fi, Vastuullinen kuluttaminen](#)
- [Toivoa ja toimintaa, Muuta maailmaa vaikuttamalla kuluttajana ja skarpina kansalaisena](#)

Sertifikaatit keinona tunnistaa tuotteiden vastuullisuutta?

Yhtenä keinona arvioida ja tunnistaa tuotteiden vastuullisuutta ja kestävyyttä ovat erilaiset sertifikaatit eli merkit, joita voidaan myöntää esimerkiksi tuotteen ekologisuudelle tai vastuullisuudelle. Kriteerit eri merkkien tai sertifikaattien myöntämiselle voivat kuitenkin olla erilaisia, ja sertifikaattien luotettavuus voi vaihdella.

Kuluttajan on tärkeää huomioida, mikä taho on sertifikaatin takana. Voit tarkastella seuraavia kysymyksiä sertifikaatin kohdalla.

- *Onko kriteerit laatunut jokin riippumaton taho?*
- *Valvooko se kriteerien toteutumista?*

Jos sertifikaatti on yrityksen itsensä luoma, sen uskottavuus voi olla kyseenalaista ja siihen kannattaa suhtautua kriittisesti. Se voi olla vain osa markkinoinnin ”viherpesua” tai kuvata vain jotain pientä tapaa, millä esimerkiksi ekologisuus on tuotantoprosessissa huomioitu.

Sertifikaattien johdossa olisi tärkeää olla myös työntekijöitä edustavia järjestöjä, jotta voidaan parhaiten varmistua siitä, että sertifikaatti tukee työntekijöitä ja viljelijöitä.

Ympäristömerkinnän tarkoitus on antaa tietoa kuluttajille tuotteesta ja kertoa tuotteen ympäristövaikutuksista. Ympäristömerkinnöillä autetaan kuluttajia vähemmän ympäristöä kuormittavien tuotteiden valinnassa.

Viranomaisten perustamia ympäristömerkkejä ovat pohjoismainen ympäristömerkki eli Joutsenmerkki, EU-ympäristömerkki, EU:n energiamerkki ja EU:n luomumerkki.

Eettiset merkit kertovat puolestaan siitä, mitä vaikutuksia tuotteen valmistuksella on valmistusmaissa sosiaalisesti ja ekologisesti.

Esimerkkejä sertifikaateista

Reilun kaupan merkki (eng. Fairtrade)

Reilun kaupan merkki voidaan myöntää, jos tuotteen tuotannossa on sitouduttu kohtuullisiin työoloihin ja ympäristönsuojeluun.

Avainlippu-merkki

Avainlippu-merkityt tuotteet ovat vähintään 50 % suomalaista alkuperää.

Viranomaisten perustamat ympäristömerkit:

Pohjoismainen ympäristömerkki eli Joutsenmerkki

Pohjoismainen ympäristömerkki antaa puolueetonta tietoa tuotteiden ympäristövaikutuksista koko elinkaarensa. Merkki on käytössä myös Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa ja Islannissa.

EU-ympäristömerkki eli EU-kukka

Kuvaa sitä, että tuotteiden tuotannossa on huomioitu ympäristö-, laatu- ja turvallisuusasiat kestäväällä tavalla.

Lähteet:

- [Kuluttajaliitto, Vastuullinen kuluttaminen: Ympäristö- ja energiamerkit](#)
- [Eetti.fi, Vastuullinen kuluttaminen](#)
- [Peda.net, Kulutus, ympäristö ja etiikka](#)
- Brander, N., Hiekka, S., Paarlahti, A., Ruth, C. ja Ruth, O. 2021. Manner 1: Maailma muutoksessa. Helsinki: Otava.

Edistysaskeleita kohti kestävämpää ja vastuullisempaa kulutusta

Kestävä ja vastuullinen kulutus sisältää monia huomioon otettavia asioita ja voi tuntua monimutkaiseltakin. Vastuullisemman ja kestävämmän tuotannon ja kulutuksen tapojen eteen on kuitenkin lähiaikoina tehty paljon. Muutos on nyt ja tulevaisuudessa mahdollista, ja myös lukiolaisena voi vaikuttaa siihen. Monissa muutoksissa kohti kestävämpää ja vastuullisempaa kulutusta on ollut iso rooli myös ihmisten omilla arjen kulutusvalinnoilla sekä kuluttajavaikuttamisella.

Esimerkkejä siitä, miten kestävämpää ja vastuullisempaa kulutusta edistetään eri tasoilla:

Helsinki julkaisee yhdessä muiden pohjoismaisten kaupunkien kanssa tahdonilmaisun älypuhelimien vastuullisuuden ja kiertotalouden parantamisesta

Helsingin, Malmön, Oslon ja Kööpenhaminan kaupungit julkaisivat tahdonilmaisun, jolla pyritään edistämään reiluja ja kiertotalouden mukaisia älypuhelimia vuoteen 2025 mennessä. Kaupungit tavoittelevat tahdonilmaisulla vuoteen 2025 mennessä muun muassa:

- oikeudenmukaisten ja turvallisten työolojen edistämistä
- ympäristön kestävyuden huomioimista kaikissa vaiheissa
- käytettyjen laitteiden hankkimista niiden täyttäessä ”tarpeet määrän, laadun ja turvallisuuden osalta”
- sertifiointin ja työntekijälähtöisen seurannan soveltamista kiertotalouden ja vastuullisuuden edistämiseksi.

[Voit lukea lisää uutisesta Helsingin kaupungin sivuilta](#)

Suomi vähentää kertakäyttöisten muovimukien käyttöä ja kannustaa uusien ratkaisujen kehittämistä

Yle uutisoi maaliskuussa 2022, että Suomessa halutaan vähentää vapaaehtoisella sopimuksella kertakäyttöisten muovimukien ja -pakkausten käyttöä. Suomessa pyritään Green deal -nimisellä sopimuksella vähentämään kokonaan tai osittain muovista valmistettujen kertakäyttöisten juomamukien ja tiettyjen elintarvikepakkausten, kuten kolmioleipäpakkausten ja yksittäin myytävien jugurttipurkkien, kulutusta pysyvästi vuoden 2026 loppuun mennessä.

Muovin vähentäminen on kansainvälinen tavoite. YK:n jäsenmaat ovat päättäneet aloittaa neuvottelut kansainvälisen muovisopimuksen osalta.

Lähde: [YLE-uutiset: Hyvästi, kertakäyttöiset muovimukit – mukien lisäksi Suomi pyrkii eroon luontoa kuormittavista take away -ruokapakkauksista](#)

EU:n yritys vastuulainsäädännön valmistelu etenee

Euroopan komissio julkaisi helmikuussa 2022 ehdotuksen EU:n yritys vastuulainsäädännöstä. Yritysvastuun sääntelyn tavoitteena on edistää ihmisoikeuksien toteutumista ja hiilineutraaliin talouteen siirtymistä. Tämä on ensimmäinen EU-tason ehdotus yleisestä yritys vastuulainsäädännöstä. [Voit lukea lisää esimerkiksi valtioneuvoston sivuilta.](#)

Lähteet

- [Helsinginilmastoteot.fi, Pohjoismaiset kaupungit haluavat parantaa älypuhelimien vastuullisuutta ja kiertotaloutta](#)
- [YLE-uutiset: Hyvästi, kertakäyttöiset muovimukit – mukien lisäksi Suomi pyrkii eroon luontoa kuormittavista take away -ruokapakkauksista](#)
- [Valtioneuvosto, Euroopan komissio julkaisi ehdotuksen EU:n yritys vastuulainsäädännöstä](#)

Tuotteen käyttö, huolto ja kierrätys

Seuraavaksi tutustutaan tuotteen huoltamiseen ja kierrätykseen. Tuotteen matka jatkuu ostopäätöksen jälkeen kuluttajan käytössä ja lopulta, tuotteen elinkaaren tultua päätökseen, sen kierrätyksessä.

Mahdollisimman pitkä käyttöikä

Pidemmän käyttöiän tuotteissa kestäväää olisi tuotteen mahdollisimman pitkä käyttöikä. Tähän vaikuttaa tuotteen laatu sekä se, miten kuluttaja käyttää, säilyttää ja huoltaa esimerkiksi esinettä tai vaatetta. Joidenkin tuotteiden ja palveluiden käyttöikä on lyhyempi kuin toisten (esimerkiksi ruoka-aineet), mutta vaatteiden käyttöiän olisi kestävyuden näkökulmasta hyvä olla mahdollisimman pitkä.

Tuotteen ostaminen harkitusti

Jo omistetut esineet ovat kestävämpiä valintoja. Olisi hyvä harkita huolellisesti ennen uuden esineen tai asian hankkimista, tarvitseeko sitä varmasti uutena.

- *Voisiko vanhaa muokata?*
- *Tai voisiko tuotetta sittenkin lainata tai vuokrata?*

Mikäli tuotteen päättää hankkia, on käytettynä ostettu vaihtoehto uutena ostettua kestävämpi. Monia tavaroita, vaatteita ja esineitä löytyy nykyään käytettynä monista kaupoista, sekä verkosta että paikan päältä.

Jos tuotteen ostaa uutena, voi sen käyttöikää pitkittää ”harkitsemalla ostospäätöstä huolellisesti”

- *Mille minulla on todella käyttöä ja tulisinko käyttämään todennäköisesti pitkään?*
- *Mikä tuote voisi kestää mahdollisimman pitkään?*

Huoltaminen lisää käyttöikä

Kun tuotteen omistaa, on kestäväää myös säilyttää tuotetta oikein ja huoltaa sitä tavoilla, jotka pitävät tuotteen hyvässä kunnossa ja käyttökelpoisena pidempään. Esimerkiksi erilaisten vaatteiden pesuun, säilyttämiseen ja huoltamiseen löytyy tietoja ja vinkkejä netistä.

Lopuksi esine kierrätetään tai pidennetään muuten sen käyttöikä

On kestäväää käyttää esineitä tai muita asioita loppuun asti. Esimerkiksi vaatteita on mahdollista korjata ja huoltaa. Mikäli esine tai asia on vielä käyttökelpoinen, mutta sille ei kuitenkaan enää löydy itsellä käyttöä, voi joku muu haluta ostaa tai ottaa sen vielä vastaan.

Lopuksi on kestäväää huolehtia esineen materiaalien mahdollisimman hyvästä kierrätyksestä.

Lähteet

[YLE Strömsö, Pidennä lempivaatteiden käyttöikä – harjaaminen, nukanpoisto ja höyryttäminen auttaa.](#)

[Toivoa ja toimintaa, Muuta maailmaa vaikuttamalla kuluttajana ja skarppina kansalaisena](#)

Elektroniikan käyttöiän pidentäminen

Elektroniikan käyttöiän pidentäminen ja vanhojen laitteiden vieminen kierrätykseen ovat ilmastotekoja. Esimerkiksi puhelimiin tarvittavia metalleja tarvitsee louhia sitä vähemmän maailmalla mitä enemmän puhelimia kierrätetään.

Puhelimiin tarvittavien metallien louhimisella ja kaivostoiminnalla on vaikutuksia maapallolle. Kaivostoiminta kuluttaa luonnonvaroja ja sillä on vaikutuksia muun muassa alueen ilmanlaatuun, maaperään, vesistöihin, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen. Kaivostoimintaan liittyviä haittoja voivat olla esimerkiksi ilmastonmuutosta lisäävät kaasupäästöt, metalli- ja tyyppikuormitukset veteen sekä kaivosten maisemahaitat alueelle.

Ohjearkku kuluttajalle elektroniikan käyttöön pidentämiseen:

- Harkitse huolellisesti ennen kuin ostat uusia laitteita.
- Pidentä laitteiden käyttöikää: suosi käytettyä, pidä huolta laitteista ja korjauta niitä.
- Vie vanhat laitteet elektroniikan kierrätykseen SER-kierrätyspisteelle.
- Vaikuta yrityksiin antamalla palautetta tuotteiden kestävydestä.
- Vaikuta päättäjiin muun muassa kiertotalouden edistämiseksi.

Lähde: Loppu elektroniikan kertakäyttökulttuurille. Elektroniikan kierrätys, kestävyys ja korjattavuus, 2021. Eettisen kaupan puolesta ry.

Lähteet:

- [Eettisen kaupan puolesta ry. Elektroniikkaselvitys \(2021\) \(PDF\)](#)
- [Yle: Puhelimet jäävät lojumaan nurkkiin.](#)
- [Eettisen kaupan puolesta ry. Hajoilevat kännykät \(2021\) \(YouTube video\)](#)
- Brander, N., Hiekka, S., Paarlahti, A., Ruth, C. ja Ruth, O. 2021. Manner 1: Maailma muutoksessa. Helsinki: Otava.
- Aaltonen, A., Kujansuu, E., Merilä, J., Seppälä, J., Suontausta, T. ja Tuominen, P. 2021. Biomi: Ihmisen vaikutukset ekosysteemeihin. Helsinki: Otava.

Kulutus ja kaupallisuus sosiaalisessa mediassa

Yritykset mainostavat aktiivisesti tuotteitaan. Mainonnan avulla luodaan myös mielikuvia ja rakennetaan brändien imagoa. Mainonta voi olla yksisuuntaista viestintää, jossa vastaanottaja on lähinnä markkinoinnin kohteena. Omia taitoja tarkastella kriittisesti mainoksia voi kuitenkin harjoitella.

Kulutus ja kaupallisuus ovat läsnä myös sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisessa mediassa mainoksia voi tulla jatkuvasti päivittäin vastaan. Algoritmien datan avulla markkinointia kohdennetaan käyttäjien omien kiinnostusten sekä aiempien selailujen ja hakujen perusteella käyttäjälle sopivaksi.

Myös sosiaalisen median vaikuttajat eri kanavilla, kuten Instagramissa, YouTubessa ja TikTokissa, tekevät kaupallista yhteistyötä yritysten kanssa ja mainostavat uusia tuotteita postauksissaan. Tuotteiden ja palveluiden suoran mainostamisen lisäksi iso osa sosiaalisen median markkinoinnista on myös piiloisempaa. Seuraajat voivat ihailia sosiaalisen median vaikuttajan elämäntyyliä, mutta eivät välttämättä tunnista kuluttamisen ja vaikkapa brändien merkitystä osana sisältöä.

Sosiaalinen media voi nostaa pintaan myös ”sometrendejä”, jotka voivat vaikuttaa kulutukseen jopa enemmän kuin perinteinen mainonta.

Kuluttajansuojalain mukaan mainonnan on oltava tunnistettavaa eikä kaupallisia viestejä saa piilottaa muuhun sisältöön. Sinulla on siis oikeus tietää, milloin sinuun yritetään vaikuttaa kaupallisesti.

Lähteet

- [Kuluttajansuojalaki](#)
- [Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Kuluttajan mediataidot tapetilla mediataitoviikolla](#)
- [Kilpailu ja kuluttajavirasto, Mainonnan tunnistettavuus](#)
- [Hurahditko kiharoihin, himoitsetko mörkömukia? Kulutustutkijan mukaan some puree shoppailijoihin tehokkaammin kuin perinteinen mainonta.](#)
- [Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Ostajan askeleet – yhteenvetoharjoitus](#)

Ostotilanteet tapahtuvat useammin verkossa ja somessa

Mediataitoihin kuuluvat myös mainonnan tunnistamisen taidot. Nykyään kuluttajan tarvitsemat taidot ovat monipuolistuneet, sillä sosiaalinen media voi toimia myös verkkokaupan ja verkossa olevien palveluiden välineenä, jolla kulutetaan ja tehdään ostoksia. Ostosten tekeminen tapahtuu nykyään useammin somen ja pelien alustoilla. Media ja myös sosiaalinen media eivät nykyään ole pelkästään kanavia mainoksille vaan siellä myös tehdään ostoksia. Tämä voi näkyä niin, että pelin pelaaja tai somen käyttäjä voi olla samalla lyhyen klikkauksen päässä ostoksen tekemisestä. Selailu tuottaa samalla myös algoritmille dataa, jonka perusteella käyttäjälle ehdotetaan lisää kaupallista sisältöä ja kulutusmahdollisuuksia.

Tästä syystä on hyvä oppia mediataitoja, kaupallisten sisältöjen tunnistamista ja maksamisen turvallisuutta myös verkon erilaisilla alustoilla.

Pohdintatehtävä

Ostatko tai oletko ostanut jotain somealustalla?

Tunnistatko mielestäsi hyvin mainontaa somen sisällöissä?

Lähteet

- [Kiilpailu- ja kuluttajavirasto, Kuluttajan mediataidot tapetilla mediataitoviikolla](#)

Some voi luoda paineita ja epätodellisen kuvan arjesta

Viikoittain tai päivittäin ilmestyvät vaikuttajien postaukset uusista tuotteista tai palveluista voivat vaikuttaa kulutustottumuksiin ja luoda jatkuvasti uusia ostamishaluja. Some voi myös lisätä lukiolaisten paineita siitä, millaiselta oman arjen on näytettävä.

Sosiaalisen median visuaalinen kulutuskulttuuri korostaa myös ulkonäköä yhä enemmän. Ulkonäkö voi olla keino viestiä omaa identiteettiä ja yhteenkuuluvuutta, mutta toisaalta ulkonäkökeskeinen kulutuskulttuuri voi myös eriarvoistaa sosiaalisesti ja taloudellisesti. Ulkonäön kommentointi voi olla väheksyvää väheksyä henkilön puheita, mielipiteitä, kykyjä ja muita ominaisuuksia kohtaan

Sen lisäksi, että se voi vaikuttaa negatiivisesti ekologiseen kestävyYTEEN, somella voi siis olla myös negatiivinen sosiaalinen ja taloudellinen vaikutus, jos se heikentää hyvinvointia tai eriarvoistaa. Negatiivisista puolista huolimatta visuaalisen sosiaalisen median käyttö ei kuitenkaan välttämättä ole itsessään huono asia. Sosiaalisen median alustoilla on erilaisia käyttömahdollisuuksia ja some voi tuoda omaan arkeen myös hyviä asioita, uusia yhteisöjä tai tuttuja tai antaa uusia mahdollisuuksia vaikuttaa kestäväen tulevaisuuden eteen. Voi myös itse pohtia erilaisia kestävämpiä, vähemmän kulutuskeskeisiä ja vähemmän paineita luovia tapoja käyttää sosiaalista mediaa.

Pohdintatehtävä:

- Voiko some mielestäsi edistää kestävää tulevaisuutta? Miksi? Miksi ei?
- Millainen some voisi edistää yhdenvertaisuutta? Entä kestävää tulevaisuutta?

Lähteet

- [Verke-org, Oot niin #goals – Ulkonäköpaineita ja ulkonäön kommentointia sosiaalisessa mediassa](#)
- [A feminine burden of perfection? Appearance-related pressures on social networking sites](#)
- [Tutkimus: somella luultua isompi vaikutus nuorten kuluttamiseen – yli 350 vastaajaa kertoi Ylelle, mitä perheissä ajatellaan merkituotteista.](#)
- [Tutkimus: sosiaalinen media lisää paineita, mutta siitä voi olla myös apua normien purkamisessa.](#)

Aineettomia asioita materian sijaan

Kestävän tulevaisuuden kannalta olisi siis hyvä pidentää jo olemassa olevien asioiden ja esineiden käyttöikä mahdollisimman pitkäksi. Sen jälkeen kestävää olisi huolehtia materiaalien kierrätyksestä siinä määrin kuin se on mahdollista, jotta niitä voidaan käyttää materiaaleina muissa tuotteissa.

Maapallon resursseja säästää turhan kulutuksen välttäminen ja ostamatta jättäminen. Kulutuksen vähentämistä voi korvata myös muilla asioilla. Aineettomat asiat voivat tuoda arkeen merkitystä ja ilahduttaa kulutuksen sijaan. Esimerkiksi aineettomilla lahjoilla tai yllätyksillä voi tuoda iloa toiselle.

Pohdintatehtävä

- *Millaisia aineettomat lahjat voivat olla?*
- *Oletko itse saanut tai antanut aineettomia lahjoja?*

Tutustu halutessasi vinkkeihin aineettomien lahjojen valintaan.

- [HSY: Videolla toimittaja ja ilmastoaktivisti Riikka Suominen jakaa omat lahjavinkkinsä:](#)
- [Ahdistaako tavara, mutta joululahjat pitäisi hankkia? Tässä 86 erinomaista vinkkiä aineettomaksi joululahjaksi \(Helsingin Sanomat\). Millaiset aineettomat joululahjat ilahduttavat? HS:n lukijat vinkkaavat.](#)

Ideita aineettomiin lahjoihin

Lähteet:

- [HSY: Videolla toimittaja ja ilmastoaktivisti Riikka Suominen jakaa omat lahjavinkkinsä:](#)
- [Ahdistaako tavara, mutta joululahjat pitäisi hankkia? Tässä 86 erinomaista vinkkiä aineettomaksi joululahjaksi \(Helsingin Sanomat\). Millaiset aineettomat joululahjat ilahduttavat? HS:n lukijat vinkkaavat.](#)